

РОЗДІЛ 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ
ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТІДЕНТИФІКАЦІЯ ВИДІВ ПРИБУТКУ ЯК ОБ'ЄКТУ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮIDENTIFICATION OF THE VIEWS TO THE KNOWLEDGE
OF THE ACCOUNT OF THE ACCOUNTANT OF THE ACCOUNTING OBLECT, ANALYSIS TO THE CONTROL

Досліджено етимологічний зміст і роль прибутку підприємства за сучасних умов розвитку національної економіки; сформульовано авторське бачення поняття «прибуток», урахувавши специфічні особливості, яких нині набула дана економічна категорія. Проведено дослідження підходів до класифікації прибутку в науковій літературі та нормативно-правових актах, здійснено їх критичний аналіз. Наведено пропозиції щодо класифікації прибутку для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Ключові слова: аналіз, бухгалтерський облік, класифікація, контроль, прибуток.

Исследован этимологический смысл и роль прибыли предприятия в современных условиях развития национальной экономики; сформулировано авторское видение понятия «прибыль», учитывая специфические особенности, которых сейчас приобрела данная экономическая категория. Проведено

исследование подходов к классификации прибыли в научной литературе и нормативно-правовых актах, осуществлен их критический анализ. Предложена классификация прибыли для целей бухгалтерского учета, анализа и контроля.

Ключевые слова: анализ, бухгалтерский учет, классификация, контроль, прибыль.

The etymological meaning and role of the enterprise's profit in modern conditions of the national economy development is studied; the author's vision of the concept of "profit" is formulated, taking into account the specific features that this economic category has now acquired. A study of approaches to the classification of profits in the scientific literature and regulatory legal acts, carried out their critical analysis. A classification of profit is proposed for accounting, analysis and control purposes.

Key words: analysis; accounting, classification, control, profit.

УДК 657.44-028.6

Вороніна В.Л.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Полтавський університет економіки і торгівлі

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку економіки України господарюючі суб'єкти всіх сфер діяльності та всіх форм власності стикаються з нагальними проблемами – виживання за умов жорсткої конкуренції та наявності зовнішніх факторів, вплив яких швидко змінюється. Безперечно, для вирішення цих проблем кожне підприємство повинне спрямовувати всі свої зусилля на максимально ефективну діяльність, умовою та критерієм якої є наявність прибутку. Від величини прибутку залежить добробут кожної країни, оскільки зі збільшенням цього показника збільшуються надходження до бюджету у вигляді податків, що дає змогу здійснювати витрачання коштів на охорону здоров'я, модернізацію промисловості, розв'язання екологічних проблем, здійснення виплат соціально незахищених верств населення та інші нагальні потреби суспільства [22, с. 238].

Тому, однією з актуальних задач, яка постає перед науковцями, керівниками підприємств, бухгалтерами, є розробка і впровадження методів ефективного управління формуванням прибутку в процесі господарської діяльності. Це передбачає удосконалення існуючих методів його обліку, контролю і аналізу, з врахуванням вимог національних, міжнародних стандартів та сучасних досягнень інформаційних технологій.

На думку фахівців, теорія прибутку є однією з найскладніших у системі економічних теорій, які пов'язані

з діяльністю підприємств. Розглянувши цю економічну категорію, проаналізувавши, при цьому, праці зарубіжних і вітчизняних економістів, зауважимо, що єдиного визначення економічного поняття прибутку, що характеризувало б найбільш точно його природу і відображало відміну прибутку від інших категорій чистого доходу, на сьогоднішній день немає.

Вважаємо, що необхідним є дослідження проблемних питань класифікації прибутку для потреб бухгалтерського обліку, аналізу та контролю, підходи до якої в сучасних умовах досить суперечливі з погляду на антагоністичність інтересів зацікавлених користувачів інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі теоретичні та практичні аспекти економічної сутності прибутку підприємств відображені у працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, серед яких: Л. Балабанова, С. Баранцева, В. Блонська, Р. Валевич, Н. Власова, Л. Донець, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, І. Маркіна, Б. Мізюк, Н. Міценко, Л. Омелянович, О. Пігунова, А. Садсков, Н. Ушакова, О. Хістева, В. Худа, Л. Чорна та ін. Дослідженням класифікації та розподілу прибутку займалися такі вчені та науковці, як: І. Бланк, О. Вікнянська, О. Дубина, А. Загородній, К. Кривенко, І. Панченко, Н. Ткаченко, Н. Чебанова, І. Поліщук, М. Колеснікова.

Дослідження проблем обліку, аналізу та контролю прибутку представлені в працях таких відомих вче-

них-економістів, як: Э. Бриттон, К. Ватерсон, Г. Велш, М. Білуха, С. Голов, В. Єфіменко, В. Костюченко, Л. Нападівська, А. Нечитайло, І. Панченко, Я. Соколов, В. Сопко, В. Ковалев, М. Кужельний, Є. Мних, М. Пушкар, М. Чумаченко, Е. Хелферт, Д. Шорт.

Однак, незважаючи на значні напрацювання з проблематики, що вивчається зазначеними вченими, відсутній єдиний підхід до класифікації прибутку для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення критичного аналізу підходів до класифікації прибутку для виділення ознак ідентифікації видів прибутку як об'єкту бухгалтерського обліку, аналізу та контролю.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1) дослідити етимологічний зміст і роль прибутку підприємства за сучасних умов розвитку національної економіки;

2) сформулювати авторське бачення поняття «прибуток», урахувавши специфічні особливості, яких нині набула дана економічна категорія;

3) здійснити критичну оцінку підходів до класифікації прибутку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті дослідження генезису теорії прибутку, на основі критичного аналізу фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних науковців, виявлено існування різноманітних підходів до тлумачення змісту прибутку.

Відомо, що проблеми ефективного формування та застосування прибутку цікавили економістів здавна.

Таблиця 1

Дефініції категорії «прибуток»

Інформаційні джерела	Стисла характеристика
Велика Радянська Енциклопедія	Економічна категорія, яка характеризує кінцеві фінансові результати господарської діяльності у процесі розширеного відтворення
Сучасний фінансово-кредитний словник	Підсумковий показник роботи підприємства, в якому реалізується головна мета підприємницької діяльності
А. Сміт, Д. Ріккардо, Д. Мілль	Різниця між вартістю товару і витратами праці й капіталу у виробництві
І. Г. фон Тюнен	Залишок після відрахувань з доходу трьох елементів: відсотка на капітал, страхової премії та заробітної плати за управління підприємством
Г. фон Мангольтом, Д. Кларк	Надлишок понад усіх витрат
К. Маркс	Перетворена форма додаткової вартості, що породжена найманою працею
Ш. Жид, Д. Чемберлін	Дохід, який породжений існуванням монополії
А. Маршалл	Комплексний дохід підприємця від усіх чинників виробництва
Й. А. Шумпетер	Дохід новаторів, який зникає під впливом конкуренції
П. Самуельсон, В. Ковальов	Безумовний дохід від чинників виробництва як винагорода за підприємницьку діяльність, технічні нововведення та удосконалення, за вміння ризикувати в умовах невизначеності, як монопольний дохід, як етична категорія
Ж. Б. Сей, Р. Ф. Харрод	Трудовий дохід за підприємницьку діяльність, тобто різновид заробітної плати
Ж. Маршалл	Усе, що залишається у руках підприємця після оплати праці співробітників
Г. Я. Кіперман, А. В. Шевяков	Кінцевий результат виробничо-господарської діяльності підприємства, незалежно від форми госпрозрахункової організації виробництва
К. Р. Макконсл, С. А. Брю	Первинний двигун або генератор капіталістичної економіки
В. П. Кодацький	Об'єктивна економічна категорія товарно-грошових відносин
А. С. Булатов, С. М. Івашківський, І. Хейне, С. Ф. Покропивний, А. Бабо	Дохід, зменшений на величину витрат
Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, С. Ф. Голов, Н. М. Ткаченко, О. В. Лишиленко, В. Г. Швець	Джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу внаслідок господарської діяльності підприємства
І. О. Бланк, Ф. Найт	Втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності
М. І. Баканов, А. Д. Шеремет	Фінансовий результат від усіх видів діяльності
В. І. Стражев, Г. П. Герасименко, С. Є. Маркар'ян, Є. М. Піменова, В. Д. Герасимова, Ю. Д. Батрин	Кінцевий фінансовий результат підприємства, який характеризує абсолютну ефективність його роботи, яка являє собою реалізовану частину чистого доходу, створеного додатковою працею
Г. В. Савицька	Частина додаткової вартості, яку отримує підприємство після реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) як винагорода за вкладений капітал і ризик підприємця
В. М. Козирєв	Частина валового доходу
С. В. Мочерний	Перетворена похідна форма додаткової вартості, яка з кількісного аспекту є різницею між ціною продажу товарів і витратами капіталу на їх виробництво

Систематизовано автором на основі [16]

Еволюцію теорії прибутку у працях зарубіжних економістів можна умовно розділити на три етапи.

На першому етапі дослідження прибутку як загальної форми доходу на капітал, головною є проблема походження доходу у теорії капіталу і прибутку, які тісно взаємопов'язані і досліджують різні боки одного і того ж явища. Саме таке розуміння прибутку запропонував Бем-Баверк [7, с. 218].

Теорія Йозифа Шумпетера стала кульмінацією другого етапу: науковець вважав прибуток особливою формою доходу, яка була винагородою підприємця за його послуги [10, с. 128].

На третьому етапі, у найбільш пізніх теоріях, справжнім джерелом виникнення прибутку почали вважати невизначеність і ризик. Найбільш повно цю теорію виклав Френк Найт [15, с. 198].

Але, незважаючи на те, що категорію прибутку було вивчено з різних боків, одностайної думки щодо зазначеної проблеми так і не було досягнуто. Ще у 20-х рр. минулого століття Ф. Найт підкреслював, що теорія прибутку залишається одним із найбільш незадовільно розроблених і найбільш суперечливих розділів економічної доктрини [15, с. 198-201].

Дослідження теорії прибутку посідає чільне місце у системі марксистського економічного вчення. Відповідно до розробленої К. Марксом і Ф. Енгельсом трудової теорії вартості, основним джерелом формування прибутку є праця робітників виробничої сфери економіки [8, с. 305]. Ця праця створює додатковий продукт і додаткову вартість, а прибуток являє собою перетворену норму додаткової вартості. Із дослідженнями школи маржиналізму, зокрема А. Маршалла, Дж. Кларка, В. Джевонса, К. Менгера, Ф. Візера, Л. Вальраса, Е. Бем-Баверка, пов'язаний успішний розвиток теорії прибутку. Основою їх економічної парадигми стала теорія граничної корисності, розробка якої оцінювалася як революційна. Значить, гранична корисність (англ. *Marginal utility*) споживання на душу населення має дорівнювати тіньовій ціні капіталу, яка помножена на експоненту [8, с. 311].

У працях вітчизняних економістів прибуток розглядається як категорія суспільно-економічної формації, що виражається, по-перше, у формі частини вартості додаткового продукту; по-друге, в якості специфічної категорії, що оцінює ефективність виробничо-комерційної діяльності підприємства.

Підходи до трактування терміну «прибуток» узагальнено у таблиці 1.

Базуючись на комплексному розумінні та враховуючи специфічні особливості, яких нині набула досліджувана економічна категорія, нами прибуток визначено як чистий дохід підприємця на вкладений капітал, виражений у грошовій формі, що характеризує винагороду за ризик підприємницької діяльності та визначається як різниця між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності та спрямований на досягнення конкретного рівня конкурентоспроможності й іміджу підприємства [9, с. 14].

Класифікація видів прибутку

Класифікаційна ознака	Вид прибутку
Характер відображення в обліку	Бухгалтерський прибуток
	Економічний прибуток
Характер діяльності підприємства	Прибуток від звичайної діяльності
	Прибуток від надзвичайних подій
Основний вид господарських операцій	Прибуток від реалізації продукції
	Прибуток від позареалізаційних операцій
Основний вид діяльності підприємства	Прибуток від операційної діяльності
	Прибуток від інвестиційної діяльності
	Прибуток від фінансової діяльності
Склад формуючих елементів	Маржинальний прибуток
	Валовий прибуток
	Чистий прибуток
Характер оподаткування	Прибуток, що підлягає оподаткуванню
	Прибуток, що не підлягає оподаткуванню
Характер інфляційної «чистки»	Номинальний прибуток
	Реальний прибуток
Достатність рівня формування	Нормальний прибуток
	Низький прибуток
	Високий прибуток
Період формування	Прибуток попереднього періоду
	Прибуток звітного періоду
	Прибуток планового періоду
Характер використання	Прибуток, що накопичується (капіталізується)
	Прибуток, що використовується (спожитий)
Ступінь використання	Нерозподілений прибуток
	Розподілений прибуток
Підсумковий результат	Позитивний прибуток (збиток)
	Негативний прибуток (збиток)

Систематизовано автором на основі [1; 2; 4; 11; 13; 24]

Дослідження питання класифікації прибутку не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що від її наукової обґрунтованості залежить правильність обліку операцій з його формування та розподілу. Важливість розгляду питання класифікації прибутку для цілей обліку, аналізу та контролю, пов'язана з необхідністю раціональної організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві в частині його ведення.

В економічній літературі зустрічаються різні класифікації видів прибутку, що зумовлюється складністю, багатокomпонентністю і взаємозв'язком його складових. Отже, більш докладно розглянемо певні види прибутку підприємства згідно з його систематизацією за основними ознаками.

Аналіз існуючих класифікацій видів прибутку показав, що здебільшого акцентується увага на тих ознаках, які характеризують загальну його сукупність.

У науковій літературі розглядаються види при-

бутку, що більше прив'язані до практичної діяльності суб'єктів господарювання.

Бердар М. М. [5] виділяє 42 види прибутку. Розроблена ним класифікація, ґрунтується на основі досліджень І. Л. Бланка, та розкриває основні види прибутку для цілей бухгалтерського обліку та потреб управління. Ми погоджуємося з думкою Панченко І. А. з приводу того, що наведена систематизація видів прибутку підприємства дозволить для кожного кон-

кретного підприємства в залежності від специфічних умов його діяльності використовувати в механізмі управління прибутком підприємства саме той вид прибутку, що, на думку осіб, які приймають управлінське рішення, забезпечить фінансову підтримку стратегії підприємства [20, с. 232].

Криклій О. А. і Маслак Н. Г. [12] визначають 33 види прибутку і наводять відповідні класифікаційні ознаки, якими охоплено сфери бухгалтер-

Таблиця 3

Види прибутку, які розглядаються у науковій літературі

Автор	Види прибутку
Бабо А. [1]	Валовий прибуток, чистий прибуток, фактичний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, прибуток за звітний період, прибуток від володіння цінними паперами, потенційний прибуток, прибуток від господарської діяльності, прибуток від фінансових операцій, надзвичайний прибуток, балансовий прибуток, оподатковуваний прибуток; прибуток зароблений завдяки ініціативі, прибуток, зароблений завдяки нововведенням; прибуток, зароблений завдяки ризику; прибуток, отриманий за сприятливих умов, допустимий прибуток
Басюркіна Н.І. [3]	Валовий прибуток, операційний прибуток, чистий прибуток
Бердар М.М. [5]	Зароблений прибуток, одержаний прибуток, допущений прибуток, економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, прибуток від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, податковий прибуток, обліковий прибуток, балансовий прибуток, маржинальний прибуток, чистий прибуток, прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); прибуток від реалізації майна, нематеріальних активів, фінансових інвестицій; прибуток від позареалізаційних операцій, оподатковуваний прибуток; прибуток, що не оподатковується; прибуток, що формується регулярно; надзвичайний прибуток. прибуток номінальний; прибуток реальний, прибуток минулого періоду; прибуток звітного періоду; прибуток, що планується; монопольний прибуток; конкурентний прибуток; нерозподілений прибуток, розподілений прибуток, установчий прибуток, акціонерний прибуток, консолідований прибуток
Бланк І.Л. [6]	Бухгалтерський прибуток, економічний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайної діяльності, прибуток від реалізації продукції, прибуток від позареалізаційних операцій, прибуток від операційної діяльності, прибуток від інвестиційної діяльності, прибуток від фінансової діяльності, маржинальний прибуток, валовий прибуток, чистий прибуток; прибуток, що підлягає оподаткуванню та прибуток який не підлягає оподаткуванню; прибуток номінальний, прибуток реальний, низький прибуток, нормальний прибуток, високий прибуток, прибуток минулого періоду, прибуток звітного періоду, прибуток планового періоду; прибуток що капіталізується і прибуток, що споживається, розподілений прибуток, нерозподілений прибуток, позитивний прибуток, від'ємний прибуток
Криклій О.А., Маслак Н.Г. [12]	Прибуток від комерційної, торгової діяльності, діяльності з управління; прибуток від інвестиційної, фінансової, операційної діяльності, обліковий прибуток, прибуток до оподаткування, прибуток після оподаткування, чистий прибуток, оподаткований прибуток, номінальний прибуток, реальний прибуток, мінімальний прибуток, цільовий прибуток, максимальний прибуток; прибуток попереднього, звітного, планового періоду; прибуток, що регулярно формується, непередбачений прибуток; прибуток що капіталізується, прибуток, що споживається; прибуток банку, філії, структурного підрозділу, центру фінансової відповідальності; прибуток клієнтів, за видами операцій, за продуктами, за окремими інструментами
Кучер Л.Ю. [14]	економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, нормальний прибуток, обліковий прибуток, податковий прибуток, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайної діяльності, реальний прибуток, номінальний прибуток, реінвестований прибуток, спожитий прибуток, валовий прибуток, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток від звичайної діяльності після оподаткування, чистий прибуток
Нечитайло А.І. [18]	Прибуток / збиток від звичайних видів діяльності, від іншої діяльності, від надзвичайних обставин господарювання, Чистий прибуток, нерозподілений прибуток, Валовий прибуток, прибуток від продажу, прибуток до оподаткування, прибуток від господарювання, прибуток звітного періоду, прибуток майбутніх періодів, капіталізований прибуток, прибуток, вилучений з обороту, умовний прибуток, прибуток на акцію, прибуток від реалізації товарів(робіт, послуг), неоподатковуваний прибуток, фактичний прибуток, авансовий прибуток, прибуток на акцію, прибуток від реалізації товарів (робіт, послуг), прибуток на акцію, прибуток від реалізації товарів(робіт, послуг), неоподатковуваний прибуток, фактичний прибуток, авансовий прибуток
Павлишенко М.М., Винярьська Н.М. [19]	Балансовий (загальний) прибуток, прибуток після оподаткування, валовий, маржинальний, операційний прибуток
Параскевич Л.В. [21]	Бухгалтерський прибуток, підприємницький прибуток, прибуток від страхування, економічний, емісійний, прибуток на акцію, реінвестований, чистий, біржовий, валовий, внутрішній, додатковий, курсовий, мінімальний, монопольний, фінансовий
Шевчук С.В. [25]	Види прибутку, які є джерелом прийняття рішень: прибуток від різних видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної), чистий, економічний, реальний, номінальний, валовий, прибуток до оподаткування, прибуток після оподаткування. За характером використання: розподілений, нерозподілений; за напрямками використання: на виплату дивідендів, на формування капіталу, на інші цілі

ського обліку, нормативного регулювання, потреби управління.

За основу розробки класифікації прибутку при проведенні досліджень науковці беруть законодавство країни, а також вже існуючі розробки науковців. Крім визначених законодавчо видів прибутку кожен автор доповнює класифікацію власними видами і визначеннями. Проте на практиці, особливо для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю, застосування такої широкої класифікації не є доцільним, оскільки досить значний обсяг інформації, переважно розрахункового характеру, ускладнює процес ведення бухгалтерського обліку, узагальнення і представлення інформації, охоплюючи факти, які не є необхідними для прийняття рішень визначеною групою користувачів інформації за даними бухгалтерського обліку [20, с. 231].

Наявність дискусійних положень в частині виокремлення складових прибутку за різними класифікаційними ознаками ускладнює надання аналітичної

бухгалтерської інформації для ефективного його розподілу. Для того щоб правильно відобразити наслідки операцій з розподілу прибутку для будь-якого підприємства, потрібно ідентифікувати наявні види прибутку та класифікувати їх, оскільки залежно від виду відрізняється відображення у звітності.

Класифікація видів прибутку, заснована на багатоваріантності класифікаційних ознак і економічного змісту, була уточнена та доповнена автором наступними видами.

Використання запропонованої класифікації, розробленої з врахуванням інтересів користувачів, дозволить: на теоретичному рівні – удосконалити методологічні засади бухгалтерського обліку та контролю через підходи до визнання та оцінки, на практичному рівні – побудувати на підприємстві відповідну систему аналітичного обліку, яка стане надійним обліковим забезпеченням для проведення аналізу та контролю операцій з формування та розподілу прибутку, а також для здійснення управління.

Саме бухгалтерський прибуток, якому на відміну від економічного властивий атрибут вимірності, є основою розрахунку прибутку оподаткованого, що представлений у податкових деклараціях підприємства. Прибуток підприємства являється бухгалтерською величиною, оскільки саме з даних бухгалтерського обліку можна отримати інформацію про його величину, тому можна сказати, що коректність цієї величини значною мірою залежить від належної організації облікового процесу на підприємстві.

Для формування належного обліково-аналітичного забезпечення системи управління діючими нормативно-правовими актами визначено види прибутку про які в системі бухгалтерського обліку та звітності

Таблиця 4

Класифікація прибутку для потреб бухгалтерського обліку, аналізу та контролю

Класифікаційна ознака	Види прибутку
За економічним змістом	Підприємницький Глобальний Безгрошовий
За характером відображення в обліку	Бухгалтерський Економічний
За джерелами формування	Від реалізації продукції Від реалізації основних засобів і майна Від позареалізаційних операцій
Залежно від рівня формування	Прибуток групи підприємств Прибуток суб'єкта господарювання, що входить в групу підприємств Прибуток структурного підрозділу (філії, представництва майна Від позареалізаційних операцій
За характером оподаткування	Підлягає оподаткуванню Не підлягає оподаткуванню
За характером витрат	Диференціальний Бухгалтерський
За характером інфляційної очистки	Номінальний Реальний
За характером використання	Накопичуваний Використаний
За періодом формування	Попереднього періоду Звітного періоду Планового періоду
За змістом формуючих елементів	Маржинальний Валовий Чистий
За достатністю рівня формування	Нормальний Низький Високий
За регулярністю формування	Що формується підприємством регулярно «Надзвичайний» прибуток
За ступенем використання	Розподілений Розподілений

Таблиця 5

Види прибутку, відповідно до П(С)БО

Номер та назва положення	Види прибутку
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Валовий прибуток
	Прибуток від операційної діяльності
	Прибуток до оподаткування
	Прибуток від припиненої діяльності після оподаткування
	Чистий прибуток
	Чистий прибуток на одну просту акцію
	Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію
17 «Податок на прибуток»	Обліковий прибуток Податковий прибуток
22 «Вплив інфляції»	Прибуток від впливу інфляції на монетарні статті
24 «Прибуток на акцію»	Скоригований чистий прибуток
	Чистий прибуток на одну просту акцію Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію
26 «Виплати працівникам»	Прибуток від активів програми

формується інформація для користувачів. Зокрема, діючими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку визначено наступні видів прибутку.

Зазначені в таблиці 5 види прибутку визначені в П(С)БО залежно від методів розрахунку, видів діяльності та залежно від результатів окремих операцій. Зазначені види прибутку є розрахунковими величинами, які знаходять відображення в звітності та про які система бухгалтерського обліку інформації не надає. І навпаки в системі бухгалтерського обліку знаходить відображення інформація про нерозподілений прибуток (непокритий збиток), прибуток, використаний у звітному періоді, які П(С)БО не визначені.

Поліщук І. Р., Колеснікова М. Л. зазначають, що деякі види прибутку є певною мірою тотожними. Наприклад, обліковий прибуток та прибуток до оподаткування, податковий прибуток та чистий прибуток. Ці науковці виділяють такі види прибутку, як скоригований чистий прибуток на одну просту акцію, чистий прибуток на одну просту акцію, прибуток до оподаткування, чистий прибуток. Валовий прибуток визначається як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартістю від реалізації продукції [22, с. 240].

Висновки з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження теоретико – методичних засад визначення та класифікації прибутку підприємства для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю, в умовах трансформації ринкових відносин зроблено ряд висновків.

Ураховавши специфічні особливості, яких нині набула економічна категорія «прибуток», автором запропоновано сформулювати його визначення таким чином, прибутком є – чистий дохід підприємця на вкладений капітал, виражений у грошовій формі, що характеризує винагороду за ризик підприємницької діяльності та визначається як різниця між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності, та спрямований на досягнення конкретного рівня конкурентоспроможності й іміджу підприємства.

При розгляді підходів до класифікації видів прибутку встановлено, що на сьогодні в довідковій, науковій літературі та законодавчих актах відсутній єдиний підхід до класифікації прибутку.

Необхідно побудувати таку системи аналітичного бухгалтерського обліку, яка б надавала деталізовану інформацію про формування і розподіл прибутку відповідно до запитів користувачів. Це в свою чергу визначає необхідність адаптації існуючих класифікацій прибутку до запитів користувачів в частині бухгалтерського обліку, аналізу і контролю.

Запропонована класифікація відокремлює ті ознаки, що ідентифікують прибуток саме для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. Отримавши певну величину прибутку досить важливим для кожного підприємства є визначення основних напрямів його використання, оскільки саме від цих рішень залежить майбутній розвиток підприємства, можливість бути впевненим у здатності суб'єкта гос-

подарювання бути стійким до економічних, політичних, соціальних та інших змін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабо А. Прибыль / Бабо А. ; [пер. с фр. Е.П. Островской]. – [4-е изд., испр.]. – М. : Группа «Прогресс» : Универс, 1993. – 175 с.
2. Баранцева С. Стратегія управління прибутком як регулятор діяльності підприємства / С. Баранцева // Торгівля і ринок України, 2008. – № 14. – Т. 2. – С. 81–86.
3. Басюркіна Н.Й. Аналіз і оцінка зовнішніх і внутрішніх чинників формування прибутку у виноробній галузі / Н.Й. Басюркіна // Економіка харчової промисловості. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_2/zmist.html.
4. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств / Т.В. Безбородова // Держава та регіони. – 2009. – № 7. – С. 25–26.
5. Бердар М.М. Формування механізму управління прибутком підприємства / М.М. Бердар // Управління проектами, системний аналіз і логістика, 2008. – № 5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/.
6. Бланк І.Л. Управление прибылью / И.Л. Бланк. – 2-е изд., расш. и доп. – К.: Ника-Центр, Элы, 2002. – 752 с.
7. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн ; [гл. Ред. Серии Я. В. Соколов ; пер. С англ.]. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
8. Виханский О.С. Менеджмент: учебник / О.С. Виханский, А.И. Наумов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Экономист, 2006. – 670 с.
9. Вороніна В.Л. Економічна сутність прибутку підприємства / І.А. Маркіна, В.Л. Вороніна // Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд : зб. Матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 26–27 квіт. 2013 р.). / Східноукр. ін-т економіки та упр. – Донецьк : ГО «СІЕУ», 2013. – С. 130–133.
10. Донець Л.І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових форм господарювання: монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева. – Донецьк : доннует ім. Михайла Туган-Барановського, 2009. – 255 с.
11. Ищенко Е. Прибыль как критерий эффективности функционирования предприятия / Е. Ищенко. – Экономист, 2005. – № 8. – С. 90–92.
12. Криклій О.А. Управління прибутком банку: [монографія] / О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 136 с.
13. Кундицький О.О. Про прибуток як основне джерело заощаджень підприємств / О.О. Кундицький // Науковий вісник : зб. наук.-техн. пр. – Львів : НЛТУУ, 2010. – Вип. 20.13. – С. 151–156.
14. Кучер Л.Ю. Науково-теоретичні підходи формування прибутку в підприємствах / Л.Ю. Кучер // Інноваційна економіка, 2010. – № 1 – с. 82-89.
15. Найт Ф. Риск, неопределенность и прибыль / Ф. Найт ; [пер. с англ. М. Каждана]. – М. : Дело, 2003. – 359 с.
16. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>. – Назва з титул. екрана.
17. Національне положення (стандарт) бухгал-

терського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://www.liga.net>.

18. Нечитайло А.И. Бухгалтерский и налоговый учет прибыли / А.И. Нечитайло. – Спб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – 326 с.

19. Павлишенко М.М. Формування прибутку в умовах ринкових відносин / М.М. Павлишенко, Н.М. Винярска // Науковий вісник НЛТУ України, 2007. – № 17.4. – с. 233-235.

20. Панченко І.А. Класифікація прибутку для цілей бухгалтерського обліку, аналізу та контролю: критичний аналіз існуючих підходів / Панченко І.А. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 1 (22). – С. 224-236.

21. Параскевич Л.В. Проблеми обліку фінансового результату промислового Підприємства / Л.В. Параскевич // Облік, аналіз і аудит – 2010. – № 1. – С. 123-127.

22. Поліщук І.Р. Класифікація прибутку та напрями його розподілу для цілей бухгалтерського обліку: стратегічний аспект / І.Р. Поліщук, М.Л. Колеснікова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2014. – № 1 (28). – С. 238-252. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/34553/38419>.

23. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (із змінами і доповненнями) // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://www.liga.net>.

24. Худа В. В. Управління прибутком торговельних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Худа Валентина Валентинівна. – К., 2007. – 199 с.

25. Шевчук С.В. Теоретичні аспекти класифікації прибутку / С.В. Шевчук // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – № 4. – С. 201-203.

REFERENCES:

1. Babo A. Prybil' / Babo A. ; [per. s fr. E.P. Ostrovskoy]. – [4-e yzd., yspr.]. – М. : Hruppa «Prohress» : Unyvers, 1993. – 175 s.

2. Barantseva S. Stratehiya upravlinnya prybutkom yak rehulyator diyal'nosti pidpryyemstva / S.Barantseva//Tornhiv'yairynokUkrayiny,2008.–No14.–T.2.–S. 81–86.

3. Basyurkina N.Y. Analiz i otsinka zovnishnikh i vnutrishnikh chynnykiv formuvannya prybutku u vynorobniy haluzi / N.Y. Basyurkina // Ekonomika kharchovoyi promyslovosti. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_2/zmist.html.

4. Bezborodova T.V. Udoskonalennya mekhanizmu upravlinnya finansovymy resursamy pidpryyemstv / T.V. Bezborodova//Derzhava ta rehiony. – 2009. – No 7. – S. 25–26.

5. Berdar M.M. Formuvannya mekhanizmu upravlinnya prybutkom pidpryyemstva / M.M. Berdar // Upravlinnya proektamy, systemnyy analiz i lohistyka, 2008. – No 5. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Upsal/2008_5/.

6. Blank Y.L. Upravlenye prybil'yu / Y.L. Blank. – 2-e yzd., rassh. y dop. – K.: Nyka-Tsentr, Eli, 2002. – 752 s.

7. Van Khorn Dzh. K. Osnovi upravlenyya fynansamy / Dzh. K. Van Khorn ; [hl. Red. Seryy Ya. V. Sokolov ; per. S anhl.]. – М. : Fynansi y statystyka, 1997. – 800 s.

8. Vykhanskyu O.S. Menedzhment: uchebnyk / O.S. Vykhanskyu, A.Y. Naumov. – [4-e yzd., pererab. y dop.]. – М. : Ekonomyst, 2006. – 670 s.

9. Voronina V.L. Ekonomichna sutnist' prybutku pidpryyemstva / I.A. Markina, V.L. Voronina // Suchasni tendentsiyi v ekonomitsi ta upravlinni: novyy pohlyad : zb. Materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (Donets'k, 26–27 kvit. 2013 r.). / Skhidnoukr. in-t ekonomiky ta upr. – Donets'k : HO «SIEU», 2013. – S. 130–133.

10. Donets' L.I. Upravlinnya formuvannam prybutku pidpryyemstva v umovakh rynkovykh form hospodaryuvannya : monohrafiya / L.I. Donets', S.M. Barantseva. – Donets'k : donnuet im. Mykhayla Tuhan-Baranovs'koho, 2009. – 255 s.

11. Yshchenko E. Prybil' kak krytery efektyvnosti funktsyonyrovannya predpryyatyya / E. Yshchenko. – Ekonomyst, 2005. – No 8. – S. 90–92.

12. Krykliy O.A. Upravlinnya prybutkom banku: [monohrafiya] / O.A. Krykliy, N.H. Maslak. – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2008. – 136 s.

13. Kundyts'kyu O.O. Pro prybutok yak osnovne dzherelo zaoshchadzen' pidpryyemstv / O.O. Kundyts'kyu // Naukovyy visnyk : zb. nauk.-tekhn. pr. – L'viv : NLTUU, 2010. – Vyp. 20.13. – S. 151–156.

14. Kucher L.Yu. Naukovo-teoretychni pidkhody formuvannya prybutku v pidpryyemstvakh / L.Yu. Kucher // Innovatsiyna ekonomika, 2010. – No 1 – S. 82-89.

15. Nayt F. Rysk, neopredelennost' y prybil' / F. Nayt ; [per. s anhl. M. Kazhdana]. – М. : Delo, 2003. – 359 s.

16. Natsional'na biblioteka Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua/>. – Nazva z tytul. ekrana.

17. Natsional'ne polozhennya (standart) bukhhalters'koho obliku 1 «Zahal'ni vymohy do finansovoyi zvitnosti»: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny vid 07.02.2013 No 73 // Baza danykh informatsiyno-pravovoyi systemy «LIHA». [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.liga.net>.

18. Nechytaylo A.Y. Bukhhaltersky y nalohoviy uchet prybyly / A.Y. Nechytaylo. – Спб.: Yzdatel'stvo «Yurydycheskyy tsentr Press», 2003. – 326 s.

19. Pavlyshenko M.M. Formuvannya prybutku v umovakh rynkovykh vidnosyn / M.M. Pavlyshenko, N.M. Vynyars'ka // Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny, 2007. – No 17.4. – S. 233-235.

20. Panchenko I.A. Klyasyfikatsiya prybutku dlya tsiley bukhhalters'koho obliku, analizu ta kontrolyu: krytychnyy analiz isnuyuchykh pidkhodiv / Panchenko I.A. // Problemy teorii ta metodolohiy bukhhalters'koho obliku, kontrolyu i analizu. – 2012. – No 1 (22). – S. 224-236.

21. Paraskevych L.V. Problemy obliku finansovoho rezul'tatu promyslovoho Pidpryyemstva / L.V. Paraskevych // Oblik, analiz i audyt – 2010. – No 1. – S. 123-127.

22. Polishchuk I.R. Klyasyfikatsiya prybutku ta napryamy yoho rozpodilu dlya tsiley bukhhalters'koho obliku: stratehichnyy aspekt / I.R. Polishchuk, M.L. Kolesnikova // Problemy teorii ta metodolohiy bukhhalters'koho obliku, kontrolyu i analizu. – 2014. – No 1 (28). – S. 238-252. [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/34553/38419>.

23. Polozhennya (standarty) bukhhalters'koho obliku (iz zminamy i dopovnennyamy) // Baza danykh informatsiyno-pravovoyi systemy «LIHA». [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.liga.net>.

24. Khuda V. V. Upravlinnya prybutkom torhovel'nykh pidpryyemstv : dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Khuda Valentyna Valentynivna. – К., 2007. – 199 s.

25. Shevchuk S.V. Teoretychni aspekty klasyfikatsiyi prybutku / S.V. Shevchuk // Visnyk ZhDTU. Ekonomichni nauky. – 2010. – No 4. – S. 201-203.